

В статтє розкриты теоретическєе основы инструментально-исполнительской подготовки будущего учителя музыки, определяются концептуальные идеи и принципы обучения.

In the article the theoretical bases of instrumental-carrying out preparation of future music master open up, conceptual ideas and principles of teaching, ob-roundovouyotsya contradiction are determined, that interfere with the decision of the noted problem.

УДК 371.1: 371.315

Коноваленко Т. В.

СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ ВЧИТЕЛЯ ТА ЙОГО ЗДАТНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена проблемі визначення структури педагогічних умінь учителя взагалі і їх зв'язку зі здатністю до інноваційної діяльності зокрема. Педагогічні уміння розглядаються з позицій чотирьох дослідницьких напрямів, а здатність до інновацій – як обов'язкова умова розвитку системи освіти.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку суспільства визначають напрями розвитку освіти так само, як тенденції розвитку освіти впливають на особистість сучасного вчителя. Саме тому однією з центральних проблем теорій педагогічної майстерності, творчості і професіоналізму вчителя займає проблема сутності і структури його особливих – педагогічних умінь. При цьому в межах її конструктивного вирішення, на нашу думку, найбільш обґрунтовано виявили себе чотири дослідницькі позиції вчених, пропозиції яких представлено відповідними напрямками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Так, у межах першого дослідницького напрямку провідним критерієм класифікації педагогічних умінь були визначені основні компоненти педагогічної діяльності: гностичний, проєктивний, конструктивний, організаторський, комунікативний, яким відповідають певні блоки умінь учителя (Ф. Гоноболін, Н. Кузьміна, С. Єлканов, О. Щербаков та ін.). Так, як зауважує Н. Кузьміна [4, с. 101], організаційні вміння є необхідними для виконання усіх функцій вчителя і містять у собі вміння організувати діяльність учнів і свою діяльність (проєктування навчально-виховної роботи з учнями, розподіл об'єктів роботи, проведення контролю, обліку і оцінки діяльності та ін.). Натомість ефективна організація навчального процесу і керування пізнавальною діяльністю школярів, успішне проведення виховної роботи з ними, педагогічної пропаганди серед батьків можливі на основі глибокого і всебічного знання учнів. Через це вчителю необхідно володіти діагностичними уміннями (вивчати особливості школярів, визначати рівень розвитку і вихованості дітей, вивчати умови їх життя та виховання в родині і т. ін.).

Формулювання цілей статті. Мета пропонованої статті полягає в аналізі структури педагогічних умінь учителя та його здатності до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Суттєвим є і те, що до “наскрізних” умінь, необхідних для вчителів різного профілю, які супроводжують всі основні групи умінь, Н. Кузьміна відносить комунікативні та інформаційні уміння вчителя (володіння живим словом, уміння переконувати; володіння різними прийомами усного викладу, техніка мовлення), що є невід'ємним компонентом комунікативних умінь. Автор вважає, що для успішного здійснення навчальної та позакласної виховної діяльності вчителю необхідно володіти поряд зі знанням теорії навчально-пізнавальної діяльності учнів і методики позакласної діяльності комплексом як загальнопедагогічних, так і спеціальних умінь (діагностичних, цілепокладання, проєктувальних, організаційних, комунікативних, аналітичних) [4, с. 101].

Зазначимо, що критерієм класифікації педагогічних умінь в межах другого дослідницького напрямку було визначено вимоги до особистості вчителя, що знайшло своє відображення у професіограмі, в якій визначалися не тільки зміст і система теоретичних знань, необхідних для здійснення навчально-виховних функцій, але й перелік відповідних педагогічних умінь, необхідних для досягнення вчителем ефективності педагогічної праці (О. Абдуліна, В. Сластьонін, Л. Спірін та ін.). Це дозволило авторам визначити основні групи педагогічних умінь, необхідних для реалізації найважливіших професійних і соціальних функцій вчителя:

- дидактичні уміння (з організації навчального процесу і керування пізнавальною діяльністю школярів);
- виховні уміння (з проведення позакласної виховної роботи з учнями та керування процесом їх самовиховання);
- пропагандистські уміння (з проведення просвітницької роботи серед населення і пропаганди педагогічних знань);
- методичні і дослідницькі уміння (з вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду, аналізу та узагальнення особистого досвіду);
- уміння і навички у сфері самоосвітньої роботи.

В основу третього дослідницького напрямку щодо виокремлення педагогічних умінь вчителя покладено критерій етапності здійснення педагогічної діяльності, яким передбачається класифікація його дій на етапах постановки, конструктивного вирішення й самоаналізу прийнятих педагогічних рішень (А. Мудрик, О. Петровський, М. Скаткін, О. Щербаков та ін.).

Суттєво, що в межах третього дослідницького напрямку М. Скаткіним розрізняються три групи педагогічних умінь, пов'язаних із:

- постановкою завдань та організацією педагогічної ситуації;
- застосуванням прийомів виховного впливу вчителя на учнів і їх конструктивної взаємодії;
- використанням засобів педагогічного самоаналізу [3, с. 24].

На відміну від цього науковця, А. Мудрик, О. Петровський і О. Щербаков зводять всі педагогічні уміння вчителя до трьох основних груп, серед яких:

- вміння переносити відомі вчителю знання, варіанти рішення, прийоми навчання і виховання в умови нової педагогічної ситуації;
- вміння знаходити для кожної педагогічної ситуації нове рішення;
- вміння створювати нові елементи педагогічних знань та ідей і конструювати нові приклади рішення конкретної педагогічної ситуації.

Четвертий дослідницький напрям характеризується розробкою змісту і видів педагогічних умінь з урахуванням специфіки 5 основних чинників, які зумовлюють успішність педагогічної праці вчителя: його діяльністю, спілкуванням і особистістю, а також рівнем освіченості та вихованості учнів (А. Маркова). Підкреслимо, що в межах означеного напрямку педагогічні вміння вчителя представлені більш докладно. Зокрема, А. Маркова виділяє в їх структурі 9 груп:

- вміння виокремити в педагогічній ситуації проблему і оформити її у вигляді педагогічних завдань;
- вміння визначати “чого навчати”, “кого навчати” і “як навчати”;
- вміння адекватно використовувати психолого-педагогічні знання і доробки передового педагогічного досвіду;
- вміння проектувати й реалізовувати на практиці умови психологічної безпеки учнів у сфері педагогічного спілкування;
- вміння досягати високих рівнів ефективності педагогічного спілкування з учасниками навчально-виховного процесу;
- вміння утримувати усталену професійну позицію як фахівця сфери освітніх послуг;

- вміння усвідомлювати перспективу свого професійного розвитку;
- вміння моніторингу якості процесу освіти учнів;
- вміння моніторингу якості процесу виховання учнів тощо [5, с. 38].

Як бачимо, з виділених груп умінь, роль здатності вчителя до інноваційної діяльності є найбільш помітною в межах третього дослідницького напрямку, оскільки його авторами наголошується на етапності здійснення педагогічного процесу а, отже, й на тому, що він складається з комплексу педагогічних ситуацій, які постійно вимагають від педагога свого вирішення.

Загалом, підсумовуючи судження науковців, які представлено в межах означених вище дослідницьких підходів, правомірно зробити висновок, що:

- по-перше, усі компоненти педагогічної діяльності ґрунтуються на попередньому досвіді, тобто традиції, а розвиваються за рахунок його творчої інтерпретації, тобто інновації;

- по-друге, незважаючи на те, що кожна з описаних груп педагогічних умінь має свою специфіку і магістральну спрямованість, усі вони є взаємозалежними і набувають найбільшої сили впливу у вчителів-новаторів – людей, здатних до творчої діяльності, методичного і наукового пошуку, враховуючи вимоги до особистості вчителя;

- по-третє, у зв'язку з тим, що весь навчальний процес являє собою неперервний ланцюг педагогічних ситуацій, а їх вирішення передбачає більший або менший ступінь проблемності, то їх розв'язання також базується на певного рівня творчості педагогічної діяльності педагога. Саме вміння вчителя працювати в мінливих педагогічних ситуаціях, з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів та з метою їх всебічного розвитку під час розв'язання навчально-виховних завдань є центральним;

- по-четверте, перспектива професійного розвитку вчителя є можливою лише за умови творчого підходу до професійної діяльності.

Без інноваційної діяльності не може бути мови про успішного педагога. Більш того, творчість є атрибутивною якістю сучасної особистості та інновації одночасно, а інноваційність знаходить вираження в особливому поєднанні специфічних рис особистості, серед яких такі як: потреба у змінах, вміння відійти від традицій, визначаючи точки розвитку і адекватні їм соціальні механізми; наявність здатності до творчості і творчого мислення; здатність знаходити ідеї та використовувати можливості їх оптимальної реалізації; системний, прогностичний підхід до відбору та організації нововведень; здатність орієнтуватися у стані невизначеності і визначати припустимий ступінь ризику; готовність до переборення перешкод, що постійно з'являються; розвинута здатність до рефлексії, самоаналізу [2, с. 95-96]. А провідними властивостями творчого мислення є здатність знаходити багато різних варіантів розв'язання за тих самих умов і здатність знаходити непротирічні розв'язання протирічних ситуацій, що є особливо актуальним у педагогічній діяльності.

Досить часто у літературі згадується здатність педагогів до творчості, і ця риса майже прив'язується до особистості вчителя як завжди наявний компонент, проте, на жаль, не можна говорити про те, що всі педагоги є творчими і орієнтуються у своїй діяльності на інновацію. Крім особистісних задатків, кожен вчитель має навчитися творчого та інноваційного підходу до власної професії. І це має відбуватися не тільки у процесі професійного становлення, але, насамперед, під час фахової підготовки у педагогічному навчальному закладі.

Висновки. Розвиток інноваційної діяльності вчителя є одним із стратегічних напрямів в освіті. Розв'язання цього завдання є особливо важливим в наш час, оскільки будь-які інновації у сфері освіти можуть бути реалізованими, якщо вони будуть прийняті і підтримані педагогами-новаторами [1, с. 95]. Саме педагог є ключовою фігурою сфери освіти. Тому подальший розвиток системи освіти цілком залежить від конкретного внеску кожного педагога в інноваційні процеси освіти. Крім того, педагоги мають як позитивно сприймати новації, так і активно впроваджувати власні творчі розробки.

Література:

1. Аношкина В.Л., Резванов С.В. Образование. Инновация. Будущее. (Методологические и социокультурные проблемы). – Ростов-на-Дону, 2001. – 176 с.
2. Герасимов Г.И., Илюхина Л.В. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы. – Ростов-на-Дону: НМД «Логос», 1999. – 136 с.
3. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы современной дидактики. Учеб. пособие / Под ред. М.Н. Скаткина. – М.: Просвещение, 1982. – 319 с.
4. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. – Л., 1967. – 184 с.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М., 1996. – 280 с.

Статья посвящена проблеме определения структуры педагогических умений вообще и их связи со способностью к инновационной деятельности в частности. Педагогические умения рассматриваются с точки зрения четырех исследовательских направлений, а способность к инновациям – как обязательное условие развития системы образования.

The article is devoted to the problem of teacher's pedagogical skills structure defining in general and their connection with the ability for innovative activity in particular. Pedagogical skills are considered from the points of view of four research directions, and the ability for innovations – as the obligatory condition of educational system's development.

УДК 371.14

Петрович В. С.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА СІМ'ЯМИ

Стаття присвячена розкриттю шляхів та організаційних форм підвищення кваліфікації фахівців у сфері соціально-педагогічної роботи з дітьми та сім'ями

Постановка проблеми. Поява професії «соціальний педагог» пов'язана з початком формування в Україні соціальної педагогіки як галузі практики та наукової дисципліни в 90-х роках минулого століття. У цей час активно розвиваються види соціально-педагогічної діяльності щодо вирішення проблемних соціальних ситуацій українського населення, в першу чергу дітей і сімей, формуються стандарти підготовки фахівців для соціальної сфери, створюються перші підручники з соціальної педагогіки, відкриваються нові навчальні заклади для підготовки фахівців.

Оскільки жоден навчальний заклад ніколи не давав та й не може дати усіх знань і умінь, необхідних випускникові у професійній діяльності, а інформаційний простір соціального сектору щодня розширюється, виникають нові соціальні проблеми та потреби, то виникає закономірна суперечність між все зростаючими вимогами з боку користувачів соціальними послугами та не завжди задовільною якістю їх надання, неспроможністю фахівців у сфері соціально-педагогічної роботи з дітьми та сім'ями адекватно реагувати на запити клієнтів, якісно задовольнити їхні потреби.

Часто головною причиною такої ситуації є недостатня компетентність соціальних педагогів та соціальних працівників через відсутність інфраструктури для підвищення їх кваліфікації, розширення спектру спеціалізацій фахівців соціально-педагогічної сфери у контексті змін соціальної ситуації в країні і конкретному регіоні, недостатнього фінансування освітніх програм перепідготовки і вдосконалення фахового рівня відповідних кадрів.